

ENSIPARTIO KOHTAA LAPSEN

Poliisipartion toimenpiteet lapseen kohdistuneella väkivalta- tai seksuaalirikostehtävällä: Seinäjoen poliisien näkökulma

Jemina Laitila

9/2019

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Tutkinto
Jemina Laitila	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi Ensiartio kohtaa lapsen- Poliisipartion toimenpiteet lapsen kohdistuneella väkivalta- tai seksuaalirikos-tehtävällä: Seinäjoen poliisien näkökulma	Julkiisuusaste Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Pauliina Potila Päivi Salminen	Tutkimuksellinen opinnäytetyö
Tiivistelmä	
<p>Tämä on tutkimuksellinen opinnäytetyö, jossa kerätyn kirjallisuuden ja teemahaastatteluiden avulla on tutkittu mitä poliisin täytyy ottaa huomioon kohdatessaan rikoksen uhriksi joutuneen lapsen, minkälaisia toimenpiteitä tilanteessa täytyy tehdä, millaisilla asioilla on merkitystä todistelun kannalta ja miten lasta tulisi puhuttaa.</p> <p>Tutkimusta varten haastateltiin kolmea konstaapelia Seinäjoen poliisilaitokselta. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluina siten, että haastatteluihin laadittiin haastattelurunko. Haastateltavat saivat tutustua kysymyksiin etukäteen.</p> <p>Tämän tutkimuksen mukaan lasta tulisi puhuttaa väkivalta- ja seksuaalirikos- tehtävällä sen verran että saataisiin tieto onko rikos tapahtunut. Puhutuksessa tulee muistaa kertoa lapselle ikätason mukaan oikeudet sekä mistä asiassa on kyse. Puhutuksessa tulee välttää johdattelevia kysymyksiä. Puhutus olisi hyvä aina taltioida. Lisäksi täytyy muistaa suorittaa huolellisesti alkutoimet akuuteilla tapahtumapaikoilla.</p> <p>Tutkimuksessa nousi vahvasti esiin, että lisäkoulutus olisi tarpeellinen valvonta- ja hälytyssektorilla toimiville poliiseille. Aiemmat ohjeet ja mallit ovat vanhoja, eikä päivitettyä tietoa ole helposti saatavilla akuuteilla tilanteilla.</p>	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
29+2 liitesivua	09/2019
Avainsanat	
Lapsi, väkivaltarikos, seksuaalirikos, puhuttaminen, poliisi	

SISÄLLYS

JOHDANTO	2
1.1 Aiheen rajaus	2
1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimusongelma	3
1.3 Tutkimusmenetelmä	3
2 TEORIA	3
2.1 Lapsi rikoksen uhrina	3
2.2 Lapsiin kohdistuvat väkivaltarikokset	6
2.3 Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset	9
2.4 Poliisin toimenpiteet tapahtumapaikalla	10
2.4.1 Rikospaikkatutkinta	10
2.4.2 Eristäminen	11
2.5 Lapsen kohtaaminen ja alustava puhuttaminen	11
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	14
3.1 Laadullinen tutkimus	14
3.2 Teemahaastattelu	15
3.2.1 Ensipartion toimet tapahtumapaikalla	16
3.2.2 Lapsen iän ja sukupuolen merkitys	19
3.2.3 Lapsen puhuttaminen	20
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	23
5 POHDINTA	25
6 LÄHTEET	27
LIITTEET	

JOHDANTO

On mielenkiintoisempaa ja antoisampaa tutkia sellaista, joka kiinnostaa itseään, sillä aihealueen kiinnostavuus ylläpitää motivaatiota.

Aihetta valitessa täytyi miettiä omia kiinnostuksen kohteita, mitä tutkimuksella haluaa saada selville sekä mitä haluaisi muuttaa tai edistää. Kiinnostuksen kohteena on ollut lapset rikosprosessissa ja poliisin kannalta lapsiin kohdistuneet väkivalta- ja seksuaalirikokset. Tämän tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään, minkälaisia toimenpiteitä poliisin kuuluu tehdä kohdatessaan rikoksen uhriksi joutunut lapsi sekä millaisilla asioilla on merkitystä todistelun kannalta. Lisäksi on haluttu selvittää, miten poliisin tulisi puhuttaa ja kohdata lapsi ja missä tilanteissa puhuttaminen olisi hyvä jättää asiaan perehtyneille tutkijoille.

1.1 Aiheen rajaus

Aiheen rajaus lähti miettimällä omia kiinnostuksen kohteita. Lapsiin kohdistuneet rikokset ja niiden selvittäminen ovat kiinnostaneet poliisiammattikorkeakoulun aloituksen jälkeen. Asiasta on myös todella vähän opiskeltu poliisikoulutuksessa, joten intressi selvittää näitä asioita on suuri.

Lapsiin kohdistuneet rikokset ovat itsessään jo niin laaja käsite, jonka takia rajausta täytyi tehdä hyvin paljon. Tässä työssä käsitellään lapsiin kohdistuneita väkivalta- ja seksuaalirikoksia ainoastaan lapsen ollessa asianomistajan roolissa. Tutkimuksesta rajattiin ulkopuolelle lapsi rikoksesta epäiltynä tai todistajana. Tutkimustuloksia kerätessä ei keskitytty tiettyihin yksittäisiin rikosnimikkeisiin vain yleisesti väkivalta- ja seksuaalirikosnimikkeisiin. Näin ollen rikosnimikkeiden tunnusmerkistöä ei ole avattu tutkimuksessa.

Monessa valitussa kirjallisuudessa käsiteltiin myös lasta rikoksesta epäiltynä tai todistajana, mutta nyt haluttiin ainoastaan tutkia sitä, minkälaisia toimia ensipartion tulisi kohdistaa lapsen ollessa asianomistajana. Tutkimuksessa on käsitelty hyvin pintapuolisesti teknistä tutkintaa, sillä tutkimusta ei haluttu salaiseksi.

1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimusongelma

Tutkimusongelmaksi nousi se, että minkälaisia toimenpiteitä valvonta- ja hälytyssektorin partion tulee tehdä lapseen kohdistuneella väkivalta- tai seksuaalirikostehtävällä. Tämän kautta saatiin tutkimuskysymykset: Mitä poliisin täytyy ottaa huomioon kohdatessaan rikoksen uhriksi joutuneen lapsen? Millaisilla asioilla on merkitystä todistelun kannalta? Millä tavoin partion tulee puhuttaa lasta hänen ollessa väkivalta- tai seksuaalirikoksen uhrina?

1.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on tehty laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Kyseisen tutkimusmenetelmän menetelmiin soveltuu haastatteluiden tekeminen. Tätä menetelmää olen käyttänyt tutkimuksessa, sillä tutkimuskysymysten perusteella tehtiin teemahaastattelut sekä alustavat kysymykset aineiston keruuseen. Kohteena tutkimuksessa ovat yksittäiset ihmiset, joita haastateltiin yksitellen. (Kananen 2017, 32-33). Lisäksi käytän työssäni menetelmänä lainoppeja eli oikeusdogmatiikkaa. Lainopin keskeisimpänä tutkimusongelmana on selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö kulloinkin käsiteltävässä oikeusongelmassa. Lainoppi pyrkii antamaan vastauksen kysymykseen, kuinka aktuaalisessa tilanteessa pitäisi toimia voimassa olevan oikeuden (oikeusjärjestyksen) mukaan. (Husa ym. 2001, 13).

2 TEORIA

2.1 Lapsi rikoksen uhrina

Suomen lain mukaan lapsi on alle 18-vuotias. Tässä opinnäytetyössä lapsella rikoksen uhrina tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä.

Äkillisesti esille tullut lapseen kohdistuva rikosepäily on kriisitilanne, johon on normaalia reagoida voimakkaastikin. Toisaalta osa lapsista ei reagoi lainkaan, ja tämäkin on normaalia. Suurin osa lapsista selviää rikoksen selvittämisestä hyvin. He voivat kokea helpottavana sen, että asia tulee esille ja että heitä kuullaan. Osa lapsista tarvitsee tukea rikosprosessin aikana ja sen jälkeen. (Oikeusministeriö ym. 2017, 7.)

Selvittämisen prosessin viivytyksetön käynnistäminen ja lapsen nopea kuuleminen epäillyn tapahtuman jälkeen on tärkeää lapsen ja myös muiden asianosaisten edun kannalta. Asian viivytyksetön eteneminen eri viranomaisissa ja ammattitaidoilla tehty hyväksikäytön selvittäminen edistävät rikoksen selvittämistä ja rikosvastuun toteutumista ja siten osaltaan myös ennaltaehkäisevät lapsiin kohdistuvaa seksuaalirikollisuutta. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2009:30, 54.)

Suurin osa lasten kaltoinkohtelusta on näkymätöntä piilorikollisuutta, joka ei tule viranomaisien tietoon. Eräänä syynä tähän on se, että pieniä lapsia pahoinpidellään ja käytetään seksuaalisesti hyväksi heidän omissa kodeissaan tai muuten tuttujen ihmisten luona, jolloin tapausten ilmitulo on vaikeaa. (Söderholm ym, 2004, 216.)

Lapsi voi kuitenkin reagoida rikokseen ja rikosprosessiin monella eri tavalla. Lapsi voi olla peloissaan, ärtynyt ja aggressiivinen. Vetäytyminen muiden seurasta, univaikkeudet tai voimakas ahdistuneisuus ovat myös mahdollisia reaktioita. (Söderholm ym, 2004, 191.)

Kaltoinkohtelun pitkäaikaiset seuraukset riippuvat lapsen kehitystasosta. Erityisen haavoittuvia ovat pienet lapset, joilta puuttuu käsitteitä ja kielellisen käsittelyn mahdollisuus, samoin kehitysviiveiset, etenkin kielellisen kehityksen viivästyksistä kärsivät tai kehitysvammaiset lapset. Lapsen aikaisemmat kokemukset vaikeuttavat pahoinpitelyn psyykkisiin seurauksiin. Jos lapsella on historiassaan jo paljon vaikeita kokemuksia ja emotionaalista tyydyttämättömyyttä, hänellä ei ole riittävästi mielikuvia, joilla korvata traumaattisia mielikuvia. (Söderholm ym, 2004, 191.)

Lapsiin kohdistuvat rikokset tulevat poliisin tietoon yleensä lapselle läheisen henkilön ilmoittamina. Nuorten keskuudessa kulttuuri ei rohkaise poliisille kertomiseen, ja pienillä lapsilla ei ole mahdollisuuksia ilmoittaa rikoksen uhriksi joutumisesta poliisille. Lapselle läheisen vanhemman lisäksi rikosilmoituksen tekijöinä voivat olla sosiaaliviranomaiset, lääkärit, opettajat tai muut ammatissa toimivat henkilöt. (Humppi ym, 2008, 21.)

Lastensuojelulle saattaa tulla ilmoituksia huolestuneilta sukulaisilta tai naapureilta, joiden mukaan lapsen suhteen kaikki eivät ole kohdallaan. Lastensuojeluviranomaisten on tällöin tutkittava tilanne ja ohjattava lapsi tarvittaessa lääkärintarkastukseen. (Taskinen 2008, 38.)

Epäily voi syntyä myös lapsen käytöksestä ja oireista. Tällöin lähtötilanne on toisenlainen kuin tapauksessa, jossa lapsi itse kertoo tapahtuneesta. Tavallisimmin lapsen käyttäytymisen muutoksesta tekevät havainnot lapsen lähipiiri, päivähoiton, koulun tai lastensuojelun työntekijät. Toisaalta on myös mahdollista, että lapsen käyttäytymisessä ei ilmene muutoksia, vaan hän saattaa tehdä kaikkensa pysyäkseen huomaamattomana. (Hirvelä ym, 2008, 33.)

Perheessä tapahtuvat väkivallanteot jäävät muita tapauksia useammin ilmoittamatta poliisille. Harvemmin poliisille ilmoitetaan äidin kohdistama fyysinen väkivalta ja isäpuolen kohdistama seksuaalinen väkivalta. Erityisesti ilmoittamatta jättäminen koskee perheväkivallankohteeksi joutuneita tyttöjä. (Humppi ym. 2008, 6.)

Lapsiin kohdistuviin väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyihin liittyy myös ominaispiirteitä, jotka tekevät niiden tutkinnasta haasteellista. Näistä rikoksista on usein vaikea saada näyttöä. Esimerkiksi somaattisia vammoja löydetään vain harvoin. Yksi syy tähän on se, että tapaukset tulevat poliisin tietoon usein viiveellä. Toisena syynä voi olla se, etteivät kaikki teot aiheuta fyysisiä vammoja tai vammat ovat parantuneet ennen tutkimuksia. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 13.)

Poliisilain (22.7.2011/872) mukaan poliisilla on oikeus saada muilta viranomaisilta virkatehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä oli kyseessä millaisen enimmäisrangaistuksen sisältävästä rikoksesta tahansa, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille ole laissa kielletty tai rajoitettu (PolL 4:2). (Ellonen & Rantaeskola 2016, 32.)

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) on eritelty viranomaisten ilmoitusvelvollisuudet ja –oikeudet. Tässä kappaleessa keskitytään ainoastaan siihen, milloin on eri viranomaisella velvollisuus ilmoittaa poliisille.

Moni eri viranomainen kuuluu ilmoitusvelvollisten piiriin. Nämä kaikki viranomaiset löytyvät lastensuojelulain 5 luvun 25 §:stä. Esimerkiksi lastensuojeluviranomaisella, terveydenhoitoviranomaisella ja koulun ja päiväkodin henkilöstöllä on velvollisuus ilmoittaa poliisille, jos on syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko sekä rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta.

Käytännössä ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia muita tilanteita, paitsi epäilyä lievistä pahoinpitelystä, vammantuottamuksesta ja pelastustoimen laiminlyönnistä. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 29 ; lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Uuden lastensuojelulain mukaan lastensuojeluviranomaisen on ilmoitettava oma-aloitteisesti poliisille, jos on syytä epäillä lapsen kohdistettaneen henkeen ja terveyteen tai seksuaalisuuteen kohdistuneita rikoksia. Aikaisemmin salassapitoa koskevat säännökset saattoivat estää rikoksesta ilmoittamisen, mutta uudessa laissa lastensuojeluviranomaisen tulee tehdä rikosilmoitus salassapitosäännöksistä huolimatta. (Lastensuojelulaki 25 § 6 momentti). (Humppi 2008, 19-20.)

Uuden lastensuojelulain tavoitteena on turvata lapsen ja perheen tarvitsemat tukitoimet ja palvelut, parantaa viranomaisten välistä yhteistyötä sekä mahdollistaa entistä varhaisempi ongelmiin puuttuminen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007). (Humppi 2008, 19-20.)

2.2 Lapsiin kohdistuvat väkivaltarikokset

Väkivallalla on monia muotoja, ja niissä on sekä aktiivinen että passiivinen puolensa.

Aktiivinen fyysinen väkivalta voi olla lyömistä, potkimista, palovamman tuottamista, hiuksista repimistä, kuristamista tms. Karkeimmillaan pahoinpitely voi johtaa kuolemaan. Passiivinen väkivalta on hoidon laiminlyömistä, esimerkiksi kun vauvan vaippaa ei vaihdeta päiväkausiin, kun lapselle ei anneta ruokaa koko viikonloppuna, hän joutuu jatkuvasti olemaan yksin kotona, hänet suljetaan pimeään komeroon tai jätetään tahallaan lasta pelottavien eläinten joukkoon. (Taskinen ym. 2008, 19, 20.)

Kaikki lapsiin kohdistunut väkivalta, niin fyysinen, psyykinen kuin seksuaalinenkin, uhkaa lapsen tervettä psyykkistä kehitystä ja sisältää riskin, että lapsi sairastuu psyykkisesti. (Taskinen 2008, 17.)

Pahoinpitelyn perustunnusmerkistö (RL 21:5) jakautuu kahteen menettelytyyppiin. Ensimmäkin pahoinpitelyn tunnusmerkistön toteuttaa se, joka ”tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa”. Tässä on kyse pahoinpitelemisestä sanan yleiskielessä merkityksessä. Esitöiden mukaan se on toimintaa, jolla ”loukataan toisen ruumiillista koskemattomuutta” ja josta ”voi aiheutua toiselle vamma tai muu terveyden vahingoittuminen”. Mitään terveysvahinkoja ruumiillisen väkivallan tekeminen ei kuitenkaan edellytä ollakseen rangaistavaa pahoinpitelyä. Pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttää toisaalta myös se, joka ruumiillista väkivaltaa

tekemättä ”vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan.” (Frände ym 2018, 252.)

Monet pahoinpitelyn psyykkiset seuraukset johtuvat yrityksistä sopeutua lapselle käsittämättömän ja mielettömään tilanteeseen. Oireet siis ilmaisevat lapsen jatkuvaa yritystä selvitä kestävässä tilanteessa. Lapsi tai nuori, joka on kokenut vaikean trauman ja pettynyt aikuisten kykyyn suojata häntä ja turvata hänen hyvinvointiaan ja kehitystään, ei pysty ottamaan heti apua vastaan. (Söderholm ym, 2004, 195.) Psykoottiset häiriöt ovat vakavin psyykkisen häiriön muoto. Tällöin lapsen tai nuoren psyykkinen eheys hajoaa ja hän kärsii harhanäyistä tai- äänistä. Usein vakavan kaltoinkohtelun jälkeen seuraavassa psykoosissa äänet ovat kaltoinkohtelun tekijän ääniä. (Söderholm ym, 2004, 193.)

Lasten pahoinpitely ei ole harvinaista. Kansainvälisen kirjallisuuden mukaan kaikista lasten lääkärin vastaanoton tapaturmakäynneistä jopa 10 %:ssa on pahoinpitelyllä osuutta. On arvioitu, että alle kolmivuotiaiden murtumista jopa 25 % olisi tahallisia tai tuottamuksellisia. Lasten palovammoista noin 10 % voi olla tahallisia. (Söderholm ym. 2004, 88.)

Kotimaisten tutkimusten mukaan niin suoraan kuin epäsuoraakin väkivaltaa ja kaltoinkohtelua esiintyy myös suomalaisissa lapsiperheissä. Lapsiin kohdistettuna väkivalta liittyy yleensä ristiriitojen ratkaisuun, vaikka lapsen kuritustarkoituksessa käytetty fyysinen väkivalta on ollut Suomessa lailla kiellettyä jo yli 30 vuoden ajan. (Lepistö ym. 2017, 1.)

Lapsiin kohdistuvia pahoinpitelyrikoksen epäilyjä on määrältään huomattavasti enemmän kuin seksuaalisen hyväksikäytön epäilyjä. Niihin liittyen suoritetaan vastaavanlaista esitutkintaa kuin seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn ollessa kyseessä, ja näissä tapauksissa on usein tarvetta teettää lääketieteellisiä tutkimuksia tai lapsen oikeuspsykologisia haastatteluja. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:30, 56.)

Epäily lapsen fyysisestä pahoinpitelystä tulee terveydenhuollon viranomaisille tavallisesti siten, että vanhemmat tuovat vahingoittuneen lapsen tutkimuksiin tai hoitoon, mutta selitys vammojen syistä ei täsmää kliinisten löydösten kanssa. Tapahtumaselityksen ja haavan, mustelman tai murtuman arvioidun iän kesken voi olla ristiriitaa. Epäily saattaa herätä myös muiden tutkimusten yhteydessä, esimerkiksi jos lapselta löytyy runsaasti eri-ikäisiä mustelmia tai muita ihovaurioita tai jos lääkäri havaitsee röntgenkuvassa epätyypillisiä piirteitä. (Taskinen ym. 2008, 38.)

Lapsiin kohdistuviin pahoinpitelyrikoksiin ei ole olemassa omia, pelkästään lapsille tarkoitettuja rikosnimikkeitä. Pahoinpitelyrikosten nimikkeinä käytetään siten samoja nimikkeitä samoin tunnusmerkistöin kuin aikuisiin kohdistuneissa pahoinpitelyrikoksissa.

Näiden tekojen lisäksi rikoslain 21 luvussa (19.12.1889/39) kuvataan myös tappo (RL 21:1), murha (21:2), surma (RL 21:3), lapsensurma (RL 21:4), kuolemantuottamus (RL 21:8), törkeä kuolemantuottamus (RL 21:9), vammantuottamus (RL 21:10), törkeä vammantuottamus (RL 21:11), tappeluun osallistuminen RL (21:12), vaaran aiheuttaminen (RL 21:13), heitteillepano (RL 21:14) ja pelastustoimen laiminlyönti (RL 21:15). Myös nämä voivat tulla kyseeseen lapsiin kohdistuneissa rikoksissa. (Ellonen 2013, 48).

Ero lievän, tavallisen ja törkeän pahoinpitelyn välillä tulkitaan lasten kohdalla usein hie-man eri tavoin kuin aikuisten kohdalla. Tämä johtuu siitä, että lievän ja törkeän tekomuodon tunnusmerkistön täyttymisessä edellytetään kokonaisuuden arviointia joko vähäisyyden tai törkeyden näkökulmasta. Tässä kokonaisuuden arvioinnissa vaikuttaa olennaisesti se, että teon kohteena on lapsi. (Ellonen & Rantaeskola ym. 2016, 51.) Ellosen ja Rantaeskolan suosituksena onkin, että lapsen kohdistuva väkivallan teko voisi vain harvoin olla kokonaisuutena arvostellen vähäinen. (Eml.)

2.3 Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat usein vaikeasti selvitettävissä. Monissa tapauksissa lapsesta ei ole teon jälkeen todennettavissa mitään fyysisiä vahinkoja. (Ojala 2012, 12.)

Lapsen seksuaalisen hyväksikäyttöepäilyn selvittäminen on laaja-alaista ammattitaitoa vaativa tutkimus, sillä se vaatii sekä lapsuuden että nuoruusiän kognitiivisen ja psyykkisen kehityksen tuntemusta ja rikostutkinnallista asiantuntemusta. Tämän selvittämisen tulisi samalla tapahtua sekä lapsen kehitystason ja psyykkinen tilanne huomioon ottaen että oikeudenmukaisen rikostutkinnan vaatimalla tavalla. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:30, 43.)

Lasten suojeleminen seksuaaliselta riistolta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä on tehostunut sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla viime aikoina. Tähän on vaikuttanut erityisesti se, että tietoisuus lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten vahingollisuudesta on lisää-

tynyt. Seksuaalirikokset saattavat aiheuttaa kohteena olevalle lapselle fyysisten vammojen ohella ennen kaikkea mittavia psyykkisiä vahinkoja. Nämä uhrin seksuaaliseen ja psyykkiseen kehitykseen liittyvät vahingot voivat olla vakavia ja pitkäkestoisia. (Ojala 2012, 12.)

Lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa on käytettävissä useita eri nimikkeitä. Niitä rikoslain 20 luvun rikosnimikkeitä, jotka liittyvät rikosepäilyn jo nimikkeen tasolla lapseen, ovat lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta ja sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen. Lisäksi rikoslain 17 luvussa on mainittu törkeä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittäminen (RL 17:18a), kuvaohjelman laitton esittäminen tai levittäminen alaikäiselle (RL 17:18b), sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito (RL 17:19) ja sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken (RL 17:22). (Rikoslaki 19.12.1889/39 ; Ellonen 2013, 50).

Näiden lisäksi rikoslain 20 luvusta löytyvät ne seksuaalirikosnimikkeet, jotka voivat tulla kysymykseen sekä aikuisten että lasten kohdalla. Näitä ovat raiskaus (RL 20:1), törkeä raiskaus (RL 20:2), pakottaminen seksuaaliseen tekoon (RL 20:4), seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:5), seksuaalinen ahdistelu (RL 20:5a), seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö (RL 20:8), paritus (RL 20:9) ja törkeä paritus (RL 20:9a). (Rikoslaki 19.12.1889/39). Lisäksi rikoslakiin on tullut uusi rikosnimike törkeä lapsenraiskaus 20:7b (12.4.2019/486).

Lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä ja törkeässä tekomuodossa ovat keskeisinä käsitteinä sukupuoliyhteys ja seksuaalinen teko. Näitä koskevat määritelmät löytyvät rikoslain 20 luvun 10 §:ssä.

Sukupuoliyhteydellä tarkoitetaan tässä luvussa sukupuolielimellä tehtävää taikka sukupuolielimeen tai peräaukkoon kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toisen kehoon taikka toisen sukupuolielimen ottamista omaan kehoon. (RL 20:10).

Seksuaalisella teolla tarkoitetaan tässä laissa sellaista tekoa, joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen. (RL 20:10).

2.4 Poliisin toimenpiteet tapahtumapaikalla

Vähemmistö poliisin tietoon tulleista lapsiin kohdistuvista väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyistä on niin sanottuja akuutteja tapauksia, jolloin rikospaikka on mahdollista tutkia heti epäilyn tapahtuman jälkeen. Mikäli kyse kuitenkin on akuutista rikosepäilystä, on perusteellinen rikospaikkatutkinta äärimmäisen tärkeä. Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten rikospaikkatutkinnassa on samat periaatteet kuin muidenkin väkivaltarikospaikkojen tutkinnassa. (Ellonen & Ranteskola 2016, 125.)

2.4.1 Rikospaikkatutkinta

Rikospaikkatutkinta tarkoittaa rikospaikan tutkintaa ja dokumentointia esimerkiksi valokuvaamalla, piirtämällä tai videoimalla. Tutkintaan kuuluu mm. Erilaisten näytteiden otto, taltiointi ja tarvittava käsittely. Toimenpiteet voivat kohdistua tapahtumapaikkaan tai esimerkiksi rikosentekovälineisiin, tekijäksi epäiltyyn, uhuriin tai johonkin muuhun asianosaiseen. (Poliisi.fi.)

Veri, siemenneste ja erilaiset kudokset ovat tavallisimpia rikostutkintaan liittyviä DNA-näytteitä. Rikospaikalla tai rikoksen uhrin tai epäillyn vaatetuksessa tms. Veri ja siemenneste ovat yleensä verraten helposti todettavissa ja näin ollen näytteenoton kohdentaminen onnistuu hyvin. (Himberg 2002, 62.)

Rikospaikalta otettujen näytteiden lisäksi myös uhrista ja epäillystä voidaan ottaa erilaisia näytteitä. Tapauskohtaisesti poliisimies voi itse ottaa esimerkiksi DNA-poskitikkunäytteitä tai hiusnäytteitä joko epäillystä tai uhrista. Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyjen kohdalla näytteet ottaa kuitenkin aina lääkäri, sillä lapsi tulisi aina viedä lääkärin tarkastettavaksi. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 124.)

Akuuteilla rikospaikoilla alkuvaiheen yleiskuvaus on tärkeää, sillä tutkimukset muuttavat väistämättä tapahtumapaikkaa. Myös yksittäiset todisteet tulee kuvata tarkasti niin, että tallennetaan sekä esineen paikka ympäristössä että sen yksityiskohdat. (Ellonen & Ranteskola 2016, 124.)

Niin yksityiskohtakuvien kuin yleiskuvienkin tarkkuustaso tulee riittää todisteluun. Esimerkiksi yleiskuvia tulisi voida käyttää tiettyjen kohtien tarkentamiseen kuvasta ilman, että kuvan laatu heikkenee liikaa. (Eml.)

2.4.2 Eristäminen

Eristämisen tarkoitus on, että rikospaikka tulee säilyttää mahdollisimman koskemattomana, ennen tarvittavia tutkimuksia, kun taas suojaaminen tarkoittaa, että kohdetta tai sen osaa suojataan, kunnes tutkimukset ovat tehty. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 123).

Akuuteilla rikospaikoilla eristäminen ja suojaaminen ovat usein ensipartion tehtävä. (Eml.)

2.5 Lapsen kohtaaminen ja alustava puhuttaminen

Alustavalla puhuttamisella tarkoitetaan ensimmäisenä tapahtumapaikalle saapuvan poliisiyksikön alkuselvitystä siitä, mitä paikalla on tapahtunut. Alustava puhuttaminen on tarpeen, jotta poliisille muodostuu käsitys siitä, onko tapahtumassa syytä epäillä rikosta.

Alustava puhuttamisessa ei tarvitse saada kaikkea tapahtumaan liittyvää tietoa, vaan lasta voidaan kuulla uudelleen tutkinnassa, jolloin lapsen toinen kuuleminen pystytään suunnittelemaan kunnolla. (Riikilä, 2019).

Lasten arvostaminen sekä selkeä ja asiallinen vuorovaikutus on tärkeää. Korkmanin mukaan haastattelussa ei saa ”lässyttää”, sillä tilanne on älyllisesti haastava ja keskittymiskykyä vaativa. Vaikeiden rikosasioiden hoitamisessa tarvitaan lisäksi kykyä irrottaa liika tunteellisuus. (Ruikka 2014.)

Lapsi saattaa olla halukas tai haluton puhumaan tapahtumasta heti sen tapahtumisen jälkeen. Tällöin toimitaan lapsen ilmaisemalla tavalla. Mikäli lasta on mahdollista kuulla heti tapahtuman jälkeen, voi paikalla oleva poliisimies kuulla lasta alustavasti. Huomion arvoista on, että erityisesti puhumaan halukas lapsi ei välttämättä myöhemmin kerro mitään, kun hän ei saanut kertoa silloin, kun olisi halunnut. Kaikissa akuuteissakin tilanteissa tulee muistaa videoida alustava kuuleminen. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 82.)

Esitutkintalain 7 luvun 20 §:ssä säädetään alustavasta puhuttelusta: ”rikoksen selvittämiseksi toimitettavissa alustavissa puhutteluissa on noudatettava, mitä 5 §:n 1 momentissa säädetään kuulusteltavan kohtelusta sekä 8 §:ssa todistajan ilmaisuvollisuudesta ja kieltäytymisestä todistamasta.”

Kaikissa tilanteissa joissa lapsia halutaan kuulla, on pohdittava kuka kuulee, millä perehdytyksellä, miten keskeisiä kysymyksenasetteluja voi esittää mahdollisimman avoimesti. Näillä varmistetaan, että lapsen kuuleminen aiheuttaa pikemmin hyötyä kuin haittaa. (Korkman dia-esitys, 23.)

Akuuteissa tilanteessa puhutustilana voi olla mikä tahansa tila, johon ei puhutushetkellä pääse muita henkilöitä. Puhutuksen voi tehdä poliisiauton keskitilassa, tutkijan huoneessa, lapsen kotona tai jossain muussa vastaavassa tilassa. Tärkeintä on huolehtia siitä, että kukaan ei tule keskeyttämään puhutusta eivätkä ulkopuoliset henkilöt näe tilaan sisälle puhutuksen aikana. (Riikilä, 2019.)

Poliisin kenttämuistiossa on annettu ohjeistus lapsen puhuttamisesta. Ohjeistus menee seuraavan laisesti: ”Jos tapaat lapsen tehtävällä ja halua selvittää onko lapseen kohdistunut rikos, puhuta lasta vain sen verran, että saat käsityksen onko lapseen mahdollisesti kohdistunut rikos.” (Arvelin & Rantaeskola 2016, 18.)

Lapselle, niin kuin kaikille muillekin tulee kertoa totuusvelvollisuudesta heidän ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Kenttämuistiossa on ohjeena, että lapselle on kerrottava, ettei hänen tarvitse puhua asioista, ellei hän halua, mutta asiat, joista hän kertoo, on oltava totta. (Arvelin & Rantaeskola 2016, 18.)

Asianomistajan asemassa puhutettavan henkilön on pysyttävä totuudessa tehdessään selkoa tutkittavasta asiasta ja vastatessaan esitettyihin kysymyksiin. Asianomistajan asemassa puhuteltavalla henkilöllä ei ole oma-aloitteista ilmaisovelvollisuutta, eikä hänen tarvitse vastata esitettyyn kysymykseen, mutta jos henkilö haluaa kertoa itse tai vastata kysymykseen, hänen pitää puhua totta. (Rantaeskola ym. 2014, 200.)

Lasta puhutettaessa on tärkeää kiinnittää huomiota kysymysten muotoiluun. Lasten kertomukset voivat vääristyä huomattavasti, jos heitä haastatellaan johdattelevin haastattelumenetelmin. Yksittäisen kysymyksen muotoilusta ei kuitenkaan aina välttämättä voida päätellä, onko se johdatteleva vai ei. (Taskinen 2008, 76-77.) Lapsi saattaa pyrkiä miellyttämään aikuista ja vastata kysymyksiin siten kuin hän olettaa aikuisen haluavan. Siksi johdattelevien kysymysten esittämistä tulee välttää. (Niemi 2010, 67.)

Alustavat puhuttelut on syytä tallentaa ääni- ja kuvatallenteeseen, jos kuulustelukertomusta on tarkoitus käyttää todisteena oikeudenkäynnissä eikä kuulusteltavaa tämän nuoren iän tai henkisen toiminnan häiriintyneisyyden vuoksi todennäköisesti voida kuulla henkilökohtaisesti aiheuttamatta haittaa kuulusteltavalle. (Esitutkintalaki 22.7.2011/805 9:4.) Akuuteissa ja vakavien rikosten tutkinnassa jo alustavien puhuttelujen tallentamisen merkitys korostuu juuri näyttöarvon takia.

Lapselle tulee aina kertoa, että tilanne videoidaan. Lapselle on kerrottava ikätasoon sopivalla tavalla myös videoinnin syy. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 82).

Teknisinä taltiointikeinoina voidaan käyttää videointia tai DVD-toimintoisia kuva- ja äänitallenteita. Vaatimus kuvan ja äänen tallentamisesta on keskeinen edellytys ylipäätänsä sille, että kuulustelutilanteen kokonaisuudesta ja vuorovaikutukseen olennaisesti liittyvästä nonverbaalisesta viestinnästä välittyy tieto ulkopuoliselle. (Hirvelä ym, 2007, 98.)

Puhuttamisen videointia voidaan käyttää todisteena rikosasiassa käräjäoikeudenistunnossa. Taltioitu alkupuhutus voi johtaa siihen, ettei lapsen tarvitse tulla oikeudenkäyntiin. Mikäli lapsen kertomusta käytetään todisteena oikeudessa, pohditaan taltioidun kertomuksen sisällön luotettavuutta. Luotettavuuden arviointi kiteytyy pääasiassa siihen, onko lasta johdateltu kuulemisessa vai ei, eli tuottaako lapsi itse kertomuksensa. Poliisin tekemiin lapsen kuulemisiin voidaan erikseen pyytää luotettavuuden arviointia lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisesta yksiköstä. Tällöin oikeuspsykiatrisen yksikön ammattilaiset tutustuvat kuulustelutallenteeseen ja kirjoittavat arvion sen luotettavuudesta. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 87).

Esitutkintalain 4 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat tutkinta-toimenpiteet olisi mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille.

Esitutkinnassa alle 15-vuotiaan lapsen puhevaltaa käyttää hänen edunvalvojansa. Lapsen edunvalvoja on huoltaja, muu laillinen edustaja tai tuomioistuimen määräämä edunvalvoja. Henkilöön kohdistuvassa rikoksessa yli 15-vuotiaalla alaikäisellä on oikeudenkäymiskäärän 12 luvun 1 §:n (1.2.1999/444) mukaan edunvalvojansa ohella rinnakkainen puheoikeus. (Poliisihallitus ohje 2020/2013/5071, 2014, 4.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Laadullinen tutkimus

Laadullista tutkimusta käytetään silloin, kun pyritään saamaan selville mistä jossakin asiassa on kyse. Samalla pyritään saamaan ymmärrys jostain ilmiöstä. (Kananen 2017, 32-33). Laadullisen tutkimuksen kohteina voivat olla erilaiset ihmisten muodostamat ryhmät tai yksittäinen ihminen. Tutkimuksen kannalta on tärkeää, että tutkimuskohteina olevilta yksittäisiltä ihmisiltä saadaan suostumus tutkimukseen. (Kananen 2017, 54-55).

Tähän tutkimukseen suostumus tutkimuskohteina olevilta henkilöiltä saatiin helposti. Haastatteluiden kohteena olevat poliisit työskentelevät Seinäjoen poliisilaitoksella, jossa suoritin poliisikoulutukseen kuuluvan työharjoitteluni. Tämä helpotti haastateltavien suostumuksen kysymistä.

Laadulliselle tutkimukselle ovat tyypillisiä ominaisuuksia tutkimuksen tapahtuminen aidossa ympäristössään sekä aineiston kerääminen asianomaisilta tutkittavilta vuorovaikutussuhteissa. (Kananen 2017, 34).

Tässä tutkimuksessa muun muassa nämä ominaisuudet toteutuvat, sillä halutaan selvittää miten poliisit toimivat aidossa tilanteissa lasten kanssa tapahtumapaikoille. Tämän tiedonkeräys tapahtuu haastattelemalla valikoituja ammattilaisia.

Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä eli siitä, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaalimaailman. Tiedon keruun ja analysoinnin pääasiallinen instrumentti on itse tutkija, jonka kautta reaalimaailma suodattuu tutkimustulokseksi. (Kananen 2017, 36.)

Tutkimuksessa on aina oltava tutkimusongelma, joka ratkaistaan erilaisilla tutkimusmenetelmillä. Tutkimusongelma voi olla myös asian kehittäminen tai muutoksen aikaansaaminen. Siihen, miksi jotain yleensä tutkitaan, liittyy halu saada ymmärrys ilmiöstä ja usein myös halu saada aikaiseksi muutos parempaan (kehittämis-, toimintatutkimus, konstruktivistinen tutkimus). (Kananen 2017, 38.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse toimii tiedonkeruukoneena. Hän saa itse päättää mitä kysytään, paljonko kysytään ja keneltä kysytään. Näin ollen paljon jää tutkijan oman harkinnan ja päätöksenteon varaan. (Kananen 2017, 43).

3.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelun avulla tutkija pyrkii ymmärtämään ja saamaan käsityksen tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, jossa on aina mukana ihminen ja hänen toimintansa, jota tutkija pyrkii avaamaan teemojen avulla. (Kananen 2017, 90.)

Haastattelut ovat laadullisen tutkimuksen käytetyin menetelmä. Haastattelun muotoja on useita, joista käytetyin on teemahaastattelu. Haastattelun käyttö edellyttää yhteistä kieltä tutkijan ja tutkittavien välillä. (Kananen 2017, 88.)

Teemahaastattelua tehdessä esitettyyn kysymykseen saadun vastauksen kautta voi tulla mieleen uusia tarkentavia kysymyksiä. Tarkentavien kysymysten avulla keskustelu pidentään halutussa aiheessa. Tarkentavia kysymyksiä tehdessä tulee kuitenkin kysyä sellaisia kysymyksiä, jotka eivät ole itsestään selviä. (Kananen 2017, 90-95).

Tähän tutkimukseen teemahaastattelu on parhain vaihtoehto, sillä tutkittavana ovat oikeat tilanteet joka päiväisessä elämässä ja tutkimuksessa voidaan käyttää ihmistä lähteenä tiedonkeruussa. Haastatteluiden kautta saatiin laajempi ymmärrys tapahtumapaikalla tehtävistä toimenpiteistä sekä lapsen puhuttamisesta tapahtumapaikalla.

Kysymykset olivat jaoteltuna kolmeen eri aihealueeseen. Kysymysten avulla saatiin pidettyä haastattelu halutussa aiheessa. Haastattelu oli hyvin vapaamuotoista keskustelua, jolloin haastateltavat saivat kertoa hyvin vapaasi kysyttävistä asioista.

Tässä tutkimuksessa haastattelun teemoiksi määräytyivät:

- 1) Ensipartion toimet tapahtumapaikalla
- 2) Lapsen iän ja sukupuolen merkitys
- 3) Lapsen puhuttaminen

Haastatteluihin valikoitui Seinäjoen poliisiasemalta kaksi vanhempaa konstaapelia sekä yksi ylikonstaapeli. Heillä jokaisella on useita vuosia kokemusta poliisin työstä. Lisäksi haastateltavat ovat toimineet lasten kanssa. Kaksi haastatelluista oli naisia ja yksi mies. Haastatelluista kaksi toimii valvonta- ja hälytyssektorilla ja yksi rikostorjunnassa.

Haastattelut suoritettiin Seinäjoen poliisilaitoksella elokuussa 2019. Haastattelujen perusteella tehdään johtopäätöksiä siitä, millä tavoin lasta on tarkoitus puhuttaa asianomistajan roolissa väkivalta- ja seksuaalirikoksen osalta ja millaisilla asioilla on merkitystä todistelun kannalta.

Haastateltavat eivät esiinny omilla nimillään vaan heitä kutsutaan kirjaimilla A, B ja C.

A on valmistunut poliisikoulusta vuonna 2007, jonka jälkeen on toiminut poliisin työssä. Ensiksi rikostorjunnassa kahden vuoden ajan tutkien laajalti kaikkia rikoksia, jonka jälkeen siirtynyt valvonta- ja hälytyssektorille. Hänellä on kokemuksia lasten kanssa rikostorjunnasta sekä valvonta- ja hälytyssektorilla.

B on valmistunut poliisikoulusta vuonna 2002, jonka jälkeen hän on ollut rikostorjunnassa neljä vuotta. Rikostorjunnan jälkeen hän siirtyi valvonta- ja hälytyssektorille. Kokemuksia lasten kanssa toimiessa on kertynyt molemmilla sektoreilla.

C on valmistunut poliisikoulusta vuonna 1989, jonka jälkeen on ollut rikostorjunnassa. Hän on erikoistunut tutkimaan lapsiin kohdistuneita väkivalta- ja seksuaalirikoksia, joita on tutkinut yli kahdenkymmenen vuoden ajan.

Haastateltavat haastateltiin henkilökohtaisesti sovittuna ajankohtana. Jokainen sai tutustua teemoihin sekä ennalta kirjattuihin kysymyksiin etukäteen. Yksi haastateltavista oli laatinut muistiinpanoja, mutta täydensi vastauksia haastattelussa. Haastattelut äänitettiin, mutta litterointia ei ole tehty.

3.2.1 Ensipartion toimet tapahtumapaikalla

Haastateltavilta haluttiin saada selville, minkälaisia toimenpiteitä poliisin täytyy tehdä tapahtumapaikalla. Mitkä ovat asioita, joilla on merkitystä myöhemmässä vaiheessa ja millä asioilla on merkitystä todistelun kannalta. Kaikki haastateltavat nostivat esille lapsen huomioinnin tapahtumapaikalla. Tärkeäksi asiaksi nousi lapsen kohtaamiseen liittyvät asiat varsinkin alkupuhuttamisen merkitys ja sen tekeminen. Jokainen haastateltavista painottivat lapsen puhuttamisessa sitä, ettei esitettäisi johdattelevia kysymyksiä lapselle. Tärkeintä on antaa lapsen kertoa omin sanoin tapahtuneesta, eikä ”syöttää” lapselle tapahtumia tai sanoja suuhun. Myöskin tapahtumapaikalle tarvittavat toimenpiteet kuten dokumentointi, näytteiden taltiointi ja mahdollisesti tekniikan kutsuminen paikalle olivat tärkeitä asioita.

”Pitää pyrkiä siihen sen lapsen kans et ei laiteta sen lapsen suuhun niitä sanoja tai omia ajatuksia, sillä aikuisilla on tapana se et sitä asiaa lähdetään viemään sellaiseen suuntaan, mikä ittestä tuntuu et näin se on varmaan mennyt. Siksi näissä lapsen kuulemisessa on tärkeää se et tullaan sen lapsen perässä. Annetaan sen lapsen vaan kertoa. On tutkittua tietoa, että lapset kyllä kertoo niiden avoimien kysymyksien kautta tapahtumista.” C:n haastattelu.

”Se täytyy muistaa et pitää välttää johdattelua, ei saa laittaa sanoja lapsen suuhun tai tehdä mitään tulkintoja. Ja mielummin ensipartiolla on tehtävänä ottaa vaan ne faktat ylös ja jättää se varsinainen puhuttaminen koulutetuille henkilöille.” B:n haastattelu.

”Tapahtumapaikalla puhuttaminen on tärkeintä, tai se on semmoinen pääsääntöinen rooli, mikä jää ensipartion tehtäväksi. Ja sit jos on joku seksuaalirikos niin se tekninen tutkinta ja sen turvaaminen et saadaa paikka eristettyä ennen kuin tekniikka tulee paikalle. Ja tietysti se kuvaaminen, jos on jotain paikkoja tai jälkiä nähtävillä.” A:n haastattelu.

”Ihan niin kun ensipartion toimia ajatellen, niin tehdä ne perus alkutoimet. Jos kyseessä on rikospaikka niin rikospaikka pitää tarvittaessa eristää, huomioida näytteiden otto, mut sitte taas se et ku tätä ajatellaan niin siellä saattaa olla se tilanne, et se tilanne on akuutti ja silloin on tärkeenä se eristäminen ja mahdollisesti se tekniikan kutsuminen paikalle. Ne tekniset tutkimukset.” B:n haastattelu.

Keskeisimpiä eroja selvitetessä väkivalta- tai seksuaalirikosta ei juurikaan ollut haastateltavien mielestä. Tunnusmerkistöt ovat erilaisia, mutta alkutoimet muistuttavat paljon toisiinsa riippumatta rikosnimikkeestä. Suurimpana erona olivat pahoinpitelystä aiheutuneet vammojen huomaaminen ja niiden helppo dokumentointi, kun taas seksuaalirikoksen uhrissa ei jälkiä ole välttämättä havaittavissa. Väkivalta- kuin seksuaalirikoksen uhriksi joutunut lapsi viedään lääkärintarkastukseen, mutta tutkittavat seikat eroavat toisistaan.

”Jos eroja ajatellaan niin nykyään osa seksuaalirikoksista tapahtuu paljolti netissä. Siellä lähetetään alastonkuvia ja muita ja sitä kautta sitten hyväksikäytetään lasta. Mut muuten tää toimintamalli varsinkaan tutkintapuolella ei se eroa näissä rikosnimikkeissä. Siitä sitte vaan jos on pahoinpitelystä epäily niin jos on niitä jälkiä niin nehän sitten tietysti dokumentoidaan. Mut nää seksuaaliset hyväksikäytöt niin niissä täytyy sit tehdä somatiikkaa ja

täytyy kattoa kuinka kauan on kulunut aikaa. Mut niinku tää protokolla niin ei sillä lailla hirveesti eroa.” C:n haastattelu.

”Eroja on tietysti tutkinnallisia näissä, näytteenottojen kannalta on oleelliset erot, esimerkiksi jonkun todisteen hävittämisen kannalta on eroja. Kummassakin kyseessä on väkivalta, kummassakin aiheutetaan niin henkistä kuin fyysistä tuskaa tai vaurioo. Seksuaalirikoksen ulkoiset tunnusmerkit on vaikeammin havaittavissa, et sillon jos on puhtaasti väkivaltaa niin on helppo löytää mustelma tai haava tai ees joku jälki.” B:n haastattelu.

Kysyttäessä asioista, millä on merkitystä todistelun kannalta niin vastauksia tuli paljon erilaisia.

”Mun mielestä tärkeää todistelun kannalta on se, et otetaan selvää siitä alkulähteestä, et miten tää asia on tullu ilmi. Se on se kaikista tärkein mun mielestä. Eli se mistä tää on lähtenyt, kuka on sanonut, mitä ja kenelle. Tärkeenä pidetään myös sitä lapsen omaa kertomaa, ja sitte myöskin se et se kestää sen käsittelyn tuolla käräjäoikeudessa. Ja se taas vaatii sen, et on koulutus siihen et tietää miten lasta täytyy kuulla.” C:n haastattelu.

”Jos on netissä tapahtunu niin sit kaikki tietokoneet, kännykät niin ne on kans todistuai-neistona. Niillä on merkitystä. Ja sit jos on tehty somatiikkaa ja sieltä tulee ilmi jotain ja ne vastaa niihin kertomuksiin niin sehän on sitten näyttöä sille jutulle. Eli periaatteessa ihan samalla lailla suorittaa rikostutkintaa kuin muissakin jutuissa. Mut onhan näissä kuitenkin oma protokollansa, miten näitä tutkitaan. Tehdään paljon yhteistyötä erilaisten ryhmien kanssa.” C:n haastattelu.

”No ainaki sillä miten sitä lasta on puhutettu. Ja sillä miten se henkilötodistelu on hankittu. Varsinainen puhuttaminen pitää ottaa semmosessa olosuhteissa et se voidaan ottaa ihan kuulusteluna todistelun kannalta luotettavasti. Sit tietysti todistelun kannalta noi tekniset tutkimukset ja erilaiset näytteet, dokumentointi ja et ne tehdään riittävällä tarkkuudella.” B:n haastattelu.

3.2.2 Lapsen iän ja sukupuolen merkitys

Lapsen iällä on haastateltavien mielestä suuri merkitys puhuttamista tehdessä. Pientä lasta puhutettaessa on erityisen tärkeää antaa lapsen kertoa omin sanoin tapahtumista. A ja B nostivat haastattelussa esille sen, että he yrittävät päästä lapsen maailmaan mukaan, sillä pienet lapset saattavat puhua paljon muistakin asioista kuin vain tapahtuneesta. Pienille lapsille pitää miettiä sananvalintoja kysyttäessä tapahtumista, sillä heillä ei ole vielä tietoisuutta tai tarvittavaa sanastoa esittää tapahtumien kulkua selkeästi.

”Täytyy muistaa ottaa huomioon siinä tilanteessa ku kyseessä on lapsi, ettei vaan johdattelis sitä millään tapaa, et se tulis vapaasti se kerronta ja lisäksi et se puhuttaminen on ikätasosta et se lapsiki ymmärtää, mistä puhutaan.” A:n haastattelu.

”No se justiinsa et jos puhutaan seksuaalirikoksesta niin sellanen lapsi jolla on jo ollut seksielämää niin sitä on mun mielestä ihan eri lähtee puhutamaan kun sellasta jolla se voi olla ensimmäinen kerta. Se vaan pitää ottaa huomioon just tommosissa tilanteissa, et min-kälaisia sanavalintoja käyttää, et se varmasti ymmärtää mitä kysytään.” A:n haastattelu.

”Pienempää lasta puhutettaessa huomaa myös sen et sillä lapsella voi olla tosi paljon muita asioita mielessä, mistä se haluaa puhua, kun taas vanhemman lapsen kohdalla se fokus pysyy paremmin siinä tapahtumassa. Sillon sitä pitää vaan mennä sen lapsen jutteluun mukaan ja jutustella hetki niitä näitä” A:n haastattelu.

”Ihan pieniä lapsia puhuttaessa niin se on lapsi. Lapsen puhuttaminen ja lapsen mielikuvitus ja lapsen maailma ja lapsen kyky muodostaa mielikuvia ja joskus se lapsi saattaa olla hyvinkin omassa mielikuvitusmaailmassa, jolloin asioiden muodostaminen voi olla hankalaa. Sit taas vanhempia puhutettaessa niin niillä voi olla jotain isottelu-vaiheita. Sillon pitää vaan pystyä mennä vähän sen lapsen mielikuvitusmaailmaan mukaan” B:n haastattelu.

Kysyttäessä, millä tavoin saadaan lapsi puhumaan iästä tai sukupuolesta riippumatta oli haastateltavilla kahta eri näkemystä. Joskus lapsi ei halua kertoa tapahtumista vaan he vetäytyvät jonkinlaiseen kuoreen muodostaen suojamuurin tai sitten lapsi on lojaali mahdolliselle tekijälle ja näin ollen suojelee tekijää. Tämä tilanne tulee silloin kyseeseen, kun tekijä on lähisuhteeseen kuuluva ihminen. Nämä tilanteet ovat poliisille vaikeita, sillä halutaan

kuitenkin selvittää, onko jokin rikos tapahtunut. C kertoi haastattelussa, että mikäli lapsi ei halua kertoa tapahtuneesta hän pyytää lasta kirjoittamaan asiasta. C on kokenut tämän tavan toimivaksi, jolloin kirjoittamisen jälkeen lapsi on alkanut puhua tapahtumasta yksityiskohtaisemmin.

”Joskus käy niinkin et me ollaan siellä lapsen kotona ja se kokee meidät jonkinlaisena uhkana niin se saattaa alkaa peitellä sitä tapahtumaa ja se on semmonen huomioitava asia. Samalla lapsi saattaa tuon takia alkaa suojelemaan sitä omaa pahoinpitelijäänsä tai hyväksikäyttäjäänsä jos se on joku läheinen sille. Se voi tulla semmoseksi muuriksi, jonka yli pitää pyrkiä näkemään.” B:n haastattelu.

”Mulla on ollut semmoinen tapa näitten varhaisteinien ja teinien kanssa, jotka jo osaa kirjoittaa niin mä kysyn heiltä, että onko parempi kirjoittaa tapahtuneesta. Yks tapaus oli, missä ei meinannut millään kertoa tapahtuneesta ja hän sitten kirjoitti mielummin tapahtumasta. Mä sitten luin sen siinä kuulusteluhuoneessa videolle ja sitte vielä näytin sen sille videolle, et mitä siinä lapussa oli. Paperille oli kirjoitettu ydinasia ja sitten kysyin häneltä, et onko tämä se mitä et halunnut kertoa vaan kirjoittaa ja hän vastasi kyllä. Tämän jälkeen hän vapautui ja kertoi vähän lisää tapahtuneesta. Tää kirjoittaminen on yks tapa mitä kannattaa hyödyntää tai piirtämistä, jos tuntuu et sitä puhetta tapahtuneesta tuu.” C:n haastattelu.

Haastateltavat eivät kokeneet eroa puhuttaessa tyttöä tai poikaa. Myöskään poliisin sukupuolella ei nähty merkittävää eroa puhutustilanteissa.

3.2.3 Lapsen puhuttaminen

Lasta kohdatessa olivat kaikki haastateltavat sitä mieltä, että on tärkeää luoda lapseen positiivinen kontakti. Kontaktin luomiseen on monia eri tapoja, mutta paljon vaikuttaa myös lapsen persoonallisuus. Kontakti lapseen aloitetaan tervehtimällä ja juttelemalla muista asioista. Osa lapsista voi kohdata poliisin ensimmäistä kertaa. Kontaktin luomisen jälkeen on kaikkien haastateltavien mielestä tärkeää luoda luottamus poliisin ja lapsen välille. Luottamuksen kautta lapsi pystyy keskustelemaan vaikeistakin kokemuksista ja tapahtumista. Tärkeää on kuunnella, mitä lapsella on sanottavaa ja pyrkiä jättämään omat ajatukset ja päätelmät taka-alalle.

”Lähestymistapa se täytyy olla sellainen, ettei se ole luotaan työntävä, et vaikka onki virka-asussa tai missä tahansa asussa niin saa siihen lapseen sen kontaktin.” C:n haastattelu.

”Tervehtimällä ja lähestymällä sillä tavalla ei sillälailla niin kuin pelottavasti vaan pehmeästi. Ensinnäkin huomioimalla sen lapsen ja ihan vaan kysyä et mikäs sun nimi on ja kuinka vanha on. Eli tavallaan sillälailla et se lapsi aistii sen et siitä ollaan kiinnostuneita, mut kumminki niin ettei oo liian hyökkäävä. Tärkeetä on mennä sen lapsen ehdoilla. Ja sillee ettei olla niin kaavamaisia vaan mennään vähän sen lapsen maailmaan mukaan.” B:n haastattelu.

”Varsinki sitä mitä nuorempi lapsi on kyseessä sitä enemmän mä yritän lähestyä sitä lasta jutustelemalla ja esittelemällä itteni ja kyselen ihan muita asioita. Pysin sitä kautta luomaan siihen lapseen jonkun kontaktin. Joskus on vaan helpompi ettei mee siihen ite tapahtumaan suoraan vaan lähtee sieltä vähän kauempaa hakemaan kautta rantain mitä on tapahtunu.” A:n haastattelu.

”Mä ajattelen sen niin että sille asianomistajalle jäis semmonen turvallinen olo olla mun kanssa siinä tilanteessa ja et se uskaltaisi puhua. Pitäis olla sellanen rauhallinen hetki ja pitää olla siinä sen aikaa et se uskaltaa puhua. Pitää ansaita sen lapsen luottamus siinä tilanteessa.” A:n haastattelu.

Erilaisiksi haasteiksi nousi esille se, että akuutissa tilanteessa paikalla voi olla muitakin henkilöitä, jolloin voi olla haastavaa saada lapsen ääni kuuluviin. Varsinkin akuuteissa tilanteissa, joissa ollaan lapsen kotona paikalla on myös vanhemmat tai sisarukset. Tilanteessa voi olla paljon hälinää ja kaikki haluavat kertoa oman näkemyksen tapahtumasta. Toisena haasteena koettiin se, että lapsi ei yksinkertaisesti kerro mitään.

A ja B ottivat kantaa alkupuhutuksen taltioimiseen. He ovat molemmat olleet tilanteissa, joissa lasta puhutetaan tapahtumapaikalla, mutta kumpikaan heistä ei ole taltioinut puhutusta. A ja B nostivat esille, että mikäli taltiointia tehtäisiin ei puhutustilanne olisi niin luonnollinen. Varsinkin seksuaalirikoksen uhrille tilanne on muutenkin jo haastava, joten äänittäminen tai videointi olisi kankeaa.

C oli saanut vain kahdesti uransa aikana alkupuhutuksen taltioituna ja toivoikin, että yhä enemmän otettaisiin alkupuhutuksia nauhalle tai tallenteelle.

”Mä en ole koskaan ottanut alustavaa puhutusta nauhalle, mut sillon ku oli tutkinnassa niin sillon kaikki kuulemiset otettiin videolle. Mut sitte näitten alustavien puhutusten kanssa niin en. Et siihen ehkä tarttis semmoisen ohjeistuksen, et tulis siitä videoinnista automaatio. Syy on ehkä se et ei oo sellasta ohjetta, et toimi näin ja näin. Ja sit se et ei oo tiedossa mikä on sen hyöty videoidulla alkupuhutuksella. Myös se, etten oo koskaan nähny kenenkään ottavan videolle puhutusta, niin siitä ei oo minkäänlaista toimintatapaa.” A:n haastattelu.

”Toi taltioiminen on semmoinen asia, että sitä varmaan suositaan, että näin pitäis tehdä niin kuin yleensäkin vakavimpien rikosten kohdalla. Jostain syystä sitä taltiointia tehdään tosi vähän. Ehkä se siinä tilanteessa kun menet sinne tapahtumapaikalle niin se keskustelu ei oo niin viivasuoraa, et aletaan ottaa sitä nauhalle ja sitä alotetaan äänittämään. Se jollain tavalla sotkee sitä luonnollisuutta. Jollain tapaa se (videointi) koetaan sellasena jäädyttävänä, kun se akuutti tilanne on kumminki sellanen et siinä pyritään pitämään se luotamus ja saamaan lisää tietoa. En ole itse taltioinut lapsen puhuttamista videolle, mutta muita olen.” B:n haastattelu.

Puhuttamisen ohjeistuksesta oli puutteita ja sitä toivotaan lisää. A ja B kokivat, että olisi hyvä, jos saatavilla olisi helposti rautalanka-malli, mistä näkisi selkeästi mitä tulisi kysyä ja miten. Satunnaisissa tilanteissa päällystöön kuuluva poliisi on ohjeistanut lapsen puhuttamisessa, mutta tämäkin on ollut hyvin harvinaista. C kertoi kysyttäessä ohjeistuksesta, että häneen ollaan oltu yhteydessä ja kysytyt neuvoja, miten puhutus tulisi tehdä. Hän on pyrkinyt aina auttamaan oman ammattitaitonsa mukaan.

Lisäkoulutus olisi A:n ja B:n mielestä toivottavaa. Haastateltaessa C:tä tuli ilmi, että loka-kuussa 2019 järjestetään koulutusta lapsen puhuttamisesta myös valvonta- ja hälytyssektorin poliiseille Seinäjoen poliisilaitoksella.

”Elikkä tarttis päivitystä nimenomaan tähän et meillä on varmaan lainsäädäntö muuttunut ja sitä kautta on tullut myös työkaluja. Tutkinta on muuttunut ja meillä on oikeesti koulutuneita ihmisiä, jotka hoitaa näitä asioita. Sitä kautta on tullut näitä teknisiä ohjeita, et miten pitää toimia kuuleminen tai puhuttamis-tilanteessa. Mun mielestä täs olis semmoinen peruskoulutus-päivän paikka. Rautalanka-mallin saaminen olisi hyvä asia. Tää on nimittäin just semmoinen aihe mihin ois hyvä olla tämmönen malli.” B:n haastattelu.

”Uskon et koulutus ois hyvä, kenttäpartioille riittäis semmonen et mitä tutkinta kaipaa ja mitä ne tarttee. Sit myös sitä et mitkä ne meidän alkutoimien todistearvo on loppupeleissä. Esimerkiksi just jos on videoitu alkupuhutus niin miten siitä hyödytään tai toisinpäi. Sit jotkut kysymyspatteristos olis hyvä olla saatavilla. Varmasti tutkinnalla on tällöisiä.”

A:n haastattelu.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa nousi esiin lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten monimuotoisuus, joka vaatii poliisilta ammattitaitoa. Lapsen kohtaaminen voi tulla yhtäkkiä valvonta- ja hälytyssektorilla, jolloin valmistautumista ei ehdi tehdä. Tällöin tilanteeseen joutuvalle poliisilla pitäisi olla tarvittava taito puhuttaa ja kohdata lapsi, joka on joutunut rikoksen uhriksi. Tutkimuksessa kuitenkin nousi esille se, että tilanteisiin yritetään saada sellainen poliisi puhuttamaan lasta, joka on aiemminkin kohdannut lapsen väkivalta- ja seksuaalirikoksen uhrina.

Tärkeimpänä asiana esille nousi se, että lapsi kohdataan lapsena iästä riippuen sekä annetaan kertoa omin sanoin. Myös johdattelua tai lässytystä pitäisi välttää. Tilanteissa, joissa on epäily, että lapsi on joutunut rikoksen uhriksi pitäisi tilanne rauhoittaa. Tärkeintä on saada selville puhutuksen kautta onko rikosta tapahtunut. Puhutus on hyvä tehdä rauhallisessa tilassa, missä lapseen saadaan luotua luottamuksellinen suhde. Lapsen kanssa poliisiin täytyy pystyä olemaan rauhallinen ja jättämään omat ennalta saadut tiedot taka-alalle. Tärkeintä on antaa lapsen kertoa omin sanoin tapahtuneesta ja pyrkiä välttämään johdattelua. Joskus lapsi voi olla niin järkyttynyt tapahtuneesta, ettei lapsi kerro mitään. Tämäkään ei haittaa mitään, sillä lasta tullaan kuulemaan myöhemmin asiaan erikoistuneen tutkijan toimesta. Ennen puhutusta lapselle tulisi kertoa mitä asia koskee sekä muut oikeudet lapsen ikä huomioiden. Puhutusta tehdessä olisi poliisin tärkeää muistaa se, että puhutus ja esitetyt kysymykset kestävät jälkitarkastelun.

Alkupuhutuksen taltiointi tulisi tehdä säännönmukaisesti. Puhutustilanne on haastava ja valmiiksi, eikä taltioinnin pitäisi hankaloittaa puhutusta. Taltioinnin aloittamisesta olisi hyvä löytää oma tapansa, jolloin siitä muodostuisi rutiini puhutusten tekoon. Kerätyn aineiston perusteella taltiointia tehdään erittäin vähän. Parhaimmillaan alkupuhutus voi kui-

tenkin pelastaa koko esitutkinnan, mikäli käy niin, ettei lapsi puhu uudestaan tapahtuneesta. Tällöin taltioitua puhutusta voidaan käyttää todisteena käräjäoikeudessa.

Tutkimuksessa nousi esille se, että lapsen kohtaamisen ja puhutuksen ei tulisi erota aikuisen puhuttamisesta. Monilla poliiseilla tuntuisi olevan kynnyksikysymys kohdata lapsi rikoksen uhrina. Tutkimuksessa selvisi, että tilanteisiin jossa täytyy tehdä alustava puhuttelu lapselle, johon on kohdistunut väkivalta- tai seksuaalirikos pyritään saamaan sellainen poliisi, jolla on aiempaa kokemusta kyseisistä tilanteista. Tämä tarkoittaa sitä, että joillakin poliiseilla on useampi kokemus alustavan puhuttamisen tekemisestä kuin toisella, sillä he vain ajautuvat kyseisiin tilanteisiin.

Tutkimuksessa kerätyn aineiston mukaan poliiseilla on epävarmuutta lapsen puhuttamisessa. Epävarmuutta on varsinkin taltioinnin osalta, sillä koettiin, että siitä ei ole annettu selkeää ohjeistusta laitoksen sisäisesti. Jokaisessa poliisiautossa on saatavilla nauhuri, mutta haastateltavien mukaan niitä ei ole koskaan käytetty.

Taltioinnin hyödyntämisestä kaivataan enemmän tietoa. Tämä tuli tutkimuksessa esille, sillä poliisit eivät ole saaneet konkreettista esimerkkiä siitä, mihin taltioitu alkupuhutus vaikuttaa.

Tutkimuksessa saadun tiedon mukaan lisäkoulutus olisi tarpeellista. Koulutus olisi hyvä järjestää kaikille valvonta- ja hälytyssektorilla toimiville poliiseille, sillä koskaan ei tiedä milloin kohtaa lapsen työtehtävissä. Lisäksi toivotaan rautalanka-mallia, joka olisi helposti saatavilla. Mallissa olisi ranskalaisin viivoin, miten lasta tulisi puhuttaa, millaisia kysymyksiä täytyy esittää sekä muita huomioitavia seikkoja tapahtumapaikalla. Kuitenkin, alustavissa puhutuksissa voi käyttää mallina lapsen oikeuspsykologisen haastattelun (NICHD) runkoa. Tämä kyseinen haastattelurunko soveltuu alustavan puhuttamisen tekemiseen. NICHD-haastattelurungossa on selkeitä kysymyksiä, jotka eivät ole johdattelevia ja joita esitetään myös varsinaisissa kuulusteluissa myöhemmässä vaiheessa rikosprosessissa. Kyseinen haastattelurunko on saatavilla helposti erilaisista kanavista.

5 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa haluttiin saada selville: mitä poliisin täytyy ottaa huomioon kohdatessaan rikoksen uhriksi joutuneen lapsen, minkälaisia toimenpiteitä tilanteessa täytyy tehdä, millaisilla asioilla on merkitystä todistelun kannalta ja miten lasta tulisi puhuttaa.

Tässä tutkimuksessa on saatu vastaus kaikkiin kysymyksiin tehtyjen haastatteluiden kautta sekä kerätyn kirjallisuuden avulla.

Lapsiin kohdistuneet väkivalta- ja seksuaalirikokset ovat haastava aihe. Haasteiksi muodostuvat rikosnimikkeiden paljous sekä erityiset huomioitavat ominaisuudet lapsen ollessa uhrin asemassa. Näitä erityisiä ominaisuuksia on paljon, eikä poliisilla ole aina kaikissa tilanteissa aikaa palauttaa mieleen kaikkia vaadittavia asioita ennen lapsen kohtaamista. Tällöin vaadittaisiin sitä, että poliisilla olisi mielessä ne tärkeimmät asiat, mitkä täytyy ottaa huomioon lapsen kohdattaessa. Lapsen ikätason huomiointi, puhevallan käyttö, johdattelun välttäminen puhutuksen teossa ja puhutuksen videointi. Nämä ovat vain osa niistä asioista, mitkä täytyisi muistaa kohdatessa lapsi. Nämä ovat niitä asioita, jotka pyrin itse muistamaan työtehtävissäni, mikäli kohtaan lapsen.

Minusta mielenkiintoisinta oli se, tutkimuksen kautta selvisi se, miten vähän lasten puhutuksia videoidaan. Alustavan puhutuksen taltioimisesta on säädetty laissa sekä useissa eri oikeuskirjallisuudessa. Olen pyrkinyt tuomaan niitä tässä tutkimuksessa ilmi teoria-osiossa. Silti tämä asia tuntui olevan epäselvä, sillä koettiin, ettei ole saatavilla selvää ohjeistusta taltioinnista. Uskon siihen, että mikäli puhutuksen taltiointia käytettäisiin enemmän akuuteissa tilanteissa voisi siihen muodostua rutiini. Tilanne ei tuntuisi enää niin luonnottomalta laittaa videointia tai äänitystä päälle, mikäli sitä olisi tehnyt useasti.

Koen työni merkityksellisesti, sillä lapsiin kohdistuvat väkivalta- ja seksuaalirikokset vaativat poliisilta paljon jo alkutoimia tehdessä. Mikäli alkutoimet tehdään kunnolla ja riittäväällä tarkkuudella kantaa se pitkälle koko rikosprosessissa. Oikeilla toimilla turvataan myös onnistunut rikosprosessi. Lapsiin kohdistuvia väkivalta- ja seksuaalirikoksia kohdatessaan poliisin tulee käyttäytyä ammattimaisesti ja omat tuntemukset ja ennalta saadut tiedot pitää pyrkiä jättämään tilanteesta. Tapahtumista on hyvä ja kannattavaa keskustella partiokaverin kanssa jälkikäteen.

Työ herätti paljon ajatuksia jatkotutkimuskohteista. Aiheena lapsiin kohdistuvat rikokset ovat mielestäni kiinnostavia, mutta haasteellisia ja niistä olisi hyvä tehdä uusia tutkimuksia, joilla lisättäisiin tietoisuutta. Tämän tutkimuksen aiheeseen liittyen olisi mielenkiintoista keksiä juuri sopiva koulutus valvonta- ja hälytyssektorin poliiseille lapsen kohtaamisesta. Lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää tarkemmalla otannalla se, miten valvonta- ja hälytyssektorin poliisit kokevat lapsiin kohdistuvat väkivalta- ja seksuaalirikokset.

Tutkimus toi mukanaan hyödyllisiä ajatuksia ja toimintamalleja valvonta- ja hälytyssektorilla työskenteleville poliiseille. Toivon, että tutkimuksesta hyötyisivät ne, jotka ovat epävarmoja tilanteissa joissa lapsi on joutunut väkivalta- tai seksuaalirikoksen uhriksi. Tutkimuksen mukaan poliisin on hyvä muistaa, ettei lasta pidä johdatella puhuteltaessa, eikä varsinkaan jättää huomioimatta. Lapselle täytyy puhua ja kertoa asioista ikätaso huomioiden. On hyvä muistaa myös muut tärkeät toimenpiteet tapahtumapaikalla sekä kutsua mahdollisuuksien mukaan paikalla teknistä tutkintaa suorittavia poliiseja.

Tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa voidaan todeta, että kirjallisuutta on monipuolisesti. Tutkimuksessa on käytetty lakitekstiä lähteenä sekä erilaista kirjallisuutta, jossa käsitellään juuri väkivalta- ja seksuaalirikoksia lapsen ollessa asianomistajana. Kirjallisuudessa on myös käsitelty hieman psykologisia näkemyksiä sekä pyritty määrittelemään termejä.

Haastatteluita ei ole montaa, mutta ne ovat tehty aidoissa olosuhteissa nauhoittaen. Otanta on näin ollen pieni, joten on varsin todennäköistä, ettei jokaisessa poliisilaitoksessa saisi samanlaisia tuloksia kuin näissä haastatteluissa.

Nauhoituksen avulla olen pystynyt käymään haastatteluita uudestaan läpi jälkikäteen sekä olen pystynyt nostamaan esiin tärkeiksi kokemia asioita.

Luotettavuusarvioinnissa on hyvä huomioida se, että olen yksin tulkinnut haastatteluita omalla näkemyksellä sekä elämäkokemuksella. Toivon kuitenkin saaneeni esille tärkeimmät asiat tuomatta omia näkemyksiäni liikaa esiin.

Tämän tutkimuksen kautta olen oppinut paljon lapsiin kohdistuvista väkivalta- ja seksuaalirikoksista. Varsinkin lapsen kohtaamisesta, puhuttamisesta ja todistelun kannalta tärkeitä asioita. Olen kiitollinen, että tein tutkimuksen juuri tästä aiheesta, sillä se kiinnostaa minua aidosti. Toivon, että pääsen kohtaamaan työssäni lapsia, jolloin pääsen hyödyntämään tässä tutkimuksen aikana opittuja asioita.

6 LÄHTEET

Arvelin Konsta & Rantaeskola Satu 2016: Kenttämuistio 2016.

Ellonen Noora (toim.) 2013: Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 20. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Luettavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/87155/Oppikirjoja20_web.pdf?sequence=1

Ellonen Noora & Rantaeskola Satu (toim.) 2016: Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyjen tutkinta. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 24. Tampere, Suomen Yliopistopaino- Juvenes Print.

Luettavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/118228/Oppikirjat_24_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Frände Dan, Jussi Matikkala, Jussi Tapani, Matti Tolvanen, Pekka Viljanen, Markus Wahlberg 2018: Keskeiset rikokset. Keuruu, Otavan Kirjapaino Oy.

Himberg Kimmo 2002: Johdatus forensiseen tieteseen. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 9. Helsinki, Edita Oyj.

Luettavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/87212/Oppikirjoja9_Himberg_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hirvelä Päivi ja WSOY 2006: Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Vantaa, Dark Oy.

Hirvelä Päivi ja WSOY 2007: Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen. Juva, WS Bookwell Oy.

Humppi Sanna-Mari 2008: Poliisiin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75/2008. Tampere, Tampereen yliopistopaino Oy, Juvenes Print.

Luettavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86933/Raportti75_Humppi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Husa Jaakko, Mutanen Anu, Pohjalainen Teuvo 2001: Kirjoitetaan Juridiikkaa. Saarijärvi, Gummerus Kirjapaino Oy.

Julia Korkman dia-esitys: Vanhempien ero ja lapsen osallisuus: Vastuullistamisen ja osallistamisen häilyvä raja. Luettavissa:

<https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2018/12/Julia-Korkman-Erofoorumi-2019.pdf?x52679> luettu 21.8.2019

Kananen Jorma 2017: Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Lepistö Sari & Ellonen Noora & Helminen Mika & Paavilainen Eija 2017: Lapsiin kohdistuvan väkivallan arvioiminen. Artikkel.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132355/YP1702_Lepistoym.pdf?sequence=4&isAllowed=y Luettu 31.7.2019.

Minna Ruikka 2014: Julia Korkmanin haastattelu, Johdattelu on riski lasta haastattellessa. Luettavissa:

<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42014/johdatteluonriskilastahaastatella.html> luettu 22.8.2019

Niemi Minna 2010: Moraalijärjestyksestä tuottamassa: Tutkimus poliisityöstä lasten parissa. Jyväskylä, Jyväskylä University Printing House.

Oikeusministeriön verkkojulkaisu 2017: Lapsi rikoksen uhrina.

Tietoa väkivallasta- tai seksuaalirikoksen uhriksi joutuneen lapsen vanhemmalle-opas.

https://oikeus.fi/material/attachments/oikeus/lapsirikoksenuhrina/q6gBjkr9/Lapsi_rikoksen_uhrina_verkkoyulkaisu_2017_FIN.pdf

Ojala, Timo 2012: Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Helsinki, Edita.

Poliisihallitus ohje 2014: Lapsi asianomistajana ja todistajana poliisitoiminnassa ja esitutkinna. 2020/2013/5071.

Luettavissa:

<https://thl.fi/documents/647345/808044/LAPSI+ASIANOMISTAJANA+JA+TODISTAJANA+POLIISITOIMINNASSA+JA+ESITUTKINNASSA.pdf/47f7aeaf-c81d-4a11-ab58-b078b0c2ffe6>

Rantaeskola Satu (toim.) 2014: Esitutkintalaki-kommentaari. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 21. Tampere, Juvenes Print.

Luettavissa:

[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86666/Oppikirjoja_21_esitutkintalaki_WEB.pdf?="](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86666/Oppikirjoja_21_esitutkintalaki_WEB.pdf?=)

Riikilä Merja 2019: Ohjeita tutkijoille alustavasta puhuttamisesta. Monisteen. 12.2.2019.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009: Lasten seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen. Muistio.

Luettavissa:

https://www.edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/ministerioiden_julkaisut/6329.pdf luettu 1.8.2019.

Söderholm Annlis, Halila Ritva, Kivitie-Kallio Satu, Mertsola Jussi, Niemi Sirkku 2004: Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki, Duodecim.

Taskinen Sirpa (toim.) 2008: Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Teknisestä tutkinnasta. Luettavissa:

https://www.poliisi.fi/rikkokset/tekninen_rikostutkinta luettu 21.7.2019

Liite 1
HAASTATTELURUNKO

ALKUUN VIRKAIKÄSI JA TYÖTEHTÄVÄT.

1. Ensipartion toimet tapahtumapaikalla

- Miten poliisiin tietoon yleensä tulee lapsen kohdistunut väkivalta- tai seksuaalirikos?
- Minkälaisia toimenpiteitä tapahtumapaikalla ensipartion täytyy tehdä?
- Mitä asioita täytyy muistaa ottaa huomioon?
- Mitkä ovat keskeisimmät erot selvittäessä väkivalta- tai seksuaalirikosta?
- Millaisilla asioilla on merkitystä todistelun kannalta?

2. Lapsen iän ja sukupuolen merkitys

- Oletko huomannut eroja puhutettaessa tyttöjä tai poikia?
- Jos olet, niin minkälaisia eroja?
- Onko havaittavissa eroja eri ikäisten puhuttamisessa? Jos on, niin minkälaisia?
- Millä tavoin saadaan lapsi puhumaan iästä tai sukupuolesta riippumatta?
- Vaikuttaako asiaan onko nais- tai miespoliisi puhuttamassa?

3. Lapsen puhuttaminen

- Millä tavoin luot kontaktin puhutettavaan lapseen?
- Onko puhuttamiseen jotain tiettyä hyvää tapaa?
- Minkälaisia ohjeita on annettu lapsen alustavaan puhuttamiseen?
- Oletko ollut usein tilanteessa, missä täytyy puhuttaa rikoksen uhriksi joutunutta lasta?
- Onko saatavilla akuutissa tilanteessa jonkinlaista mallia, minkä mukaan pitäisi toimia?
- Onko puhuttaminen saatu aloitettua heti tapahtuman jälkeen?
- Oletko puhuttamistilanteessa taltioinut puhuttamisen videolle, äänilaitteelle tai jollekin muulle? Jos olet niin millä tavalla? Jos et ole niin miksi?

- Minkälaisia haasteita olet kohdannut puhuttamistilanteessa / minkälaisia haasteita voi tulla vastaan puhuttamistilanteessa?
- Mitä mieltä olet, tarvitsisiko kenttäpartiot jonkunlaista lisäkoulutusta kyseisten tilanteiden kohtaamiseen?

VAPAA SANA.

4. Vinkit ja parannusehdotukset valvonta- ja hälytyssektorille tutkinnan näkökulmasta